

kozott számú emlékeiben ezt az életteljesebb hagyományt követi gyönyörködő figyelemmel. Az egyes minisszékekben sokszor nagy szerepet kapnak az egykori események, életutak, szokások még fölfedhető nyomai. Az írásos emlékek, tárgyi maradványok és hasonlók felemlegetése gyakran szolgál a múltba kalandozás kiindulópontjául vagy zárlatául. A könyv olvasása során jelentést kapnak az addig érdektelennek tűnő jelenségek, kiegészülnek a töredékek – végső soron a jelen gazdagodik azáltal, hogy kitapinthatóvá válik mögötte a régvolt korok színes élete.

Úgy hírlik, hogy készül a történelmi „barangolás” folytatása is.

STURM LÁSZLÓ

(*Magyar Könyvklub, Budapest, 2003,*
272 oldal)

**ESTÓK JÁNOS – FEHÉR
GYÖRGY – GUNST PÉTER –
VARGA ZSUZSANNA:**

Agrárvilág Magyarországon 1848–2002

Hazánk európai uniós csatlakozása küszöbén azt gondolná a honi politikát és közéletet figyelő – kissé naiv – magyar értelmiségi, hogy a politikailag korrektnek számító, manapság kontinensünkön is oly divatos

témák mellett napi kérdéssé válik, ha tetszik, megfelelő nyilvánosságot kap a médiában a magyar vidék mindmáig egyik legfontosabb gazdasági ágazatának, az agráriumnak a helyzete, s lehetséges jövőjének elemzése. Úgy tűnik, hogy a – szerencsére – újra divatossá váló, csodálatos magyar hagyományunkat felelevenítő borászatton kívül (amely mögött a szőlészet már csupán nagyon kevesen vesznek észre) legfeljebb csak a nagy állami gazdaságok privatizációja, valamint a magyar föld birtoklásának – egyre kevesebbet hangoztatott – ügye érdekli a politikusokat, az újságírókat, s az általuk formált közvéleményt, pedig – miként a kötet is kiemeli – a csatlakozási tárgyalásokon éppen a mezőgazdaság volt az egyik legvitatottabb téma.

Ennek az – értékrendünket átalakítani igyekvő – aktuálpolitikai tematizációnak is az eredménye, hogy nemcsak a jelen és a jövő agrárpolitikai és -szakmai kérdéseinek megvitatása hiányzik a mindennapjainkból, hanem az ezek megértését, valamint a helyes utak megtalálását segítő történelmi feldolgozások sem kapnak jelentőségüknek megfelelő nyilvánosságot. Szép csendben, sok éves tudományos munka eredményeként születnek meg az olyan nagyszerű és nagyszabású művek, mint az Argumentum Kiadó és a Magyar Mezőgazdasági Múzeum közös kiadásában megjelent *Agrárvilág Magyarországon 1848–2002* című album, s

aztán szép csendben el is felejtkeznek az ilyen könyvekről, miközben kérésreletű médiasztárok huszadrangú könyveiről hozsannákat zeng az írott és elektronikus sajtó nagyobbik fele.

Pedig az *Agrárvilág Magyarországon 1848–2002* olyan olvasmányos, gazdagon illusztrált (ez a kötetet szerkesztő Estók János munkáját dicséri) gazdaságtörténeti, történet-szi munka, amelyet az átlag magyar olvasónak is szívesen ajánlhatok, hiszen az elsősorban politikátörténeti s részben hadtörténeti központú történelemoktatásunkban e kötet anyagának zöme még csak szóba sem kerül. Olyan átfogó, a korábbi évtizedek marxista gazdaságtörténeti szemléletét és problémafelvetéseit messze maga mögött hagyó, nagyon fontos életmód-történeti részeket is magában foglaló könyvről van tehát szó, amelyből a magyar társadalom nagy részének, a vidéki lakosság zömének identitásformáló körülményeit, s az ezen körülményeket meghatározó és alakító gazdaságpolitika és a gazdaságpolitikától független, kiszámíthatatlan tényezők (pl. a filoxeravész) hatásait, a paraszti mentalitást, a népi kultúrát (majd ennek szétverését) ismerheti meg az olvasó.

A szerzők három jól elkülönülő – ám mind történetileg, mind tematikailag és nyelvhasználatilag szerve-sen összekapcsolódó – nagy fejezet-re osztották fel a vizsgált időszakot:

az első rész 1919-ig, a második 1945-ig, a harmadik egészen napjainkig tárgyalja az ágazat, s az ágazatban dolgozók életét. Minden fontos problémát részletesen bemutatnak, így például a jobbágyfelszabadítást, a kert-, a rét-, a legelő-, a szántóföldi és az erdőgazdálkodást, a szőlőtermesztést, az állattenyésztést, az állategészségügyet, a mezőgazdasági gépésítést, az élelmiszeripar kialakulását, az agráriumot is érintő gazdaságpolitikai irányváltásokat, a belső piac és az export alakulását, a trianoni helyzetet követő új gazdaságstruktúrát, az 1945 utáni földreformot, a kuláktalanítást és a kollektivizálást, 1956 hatását, az új gazdasági mechanizmus mezőgazdasági következményeit, a kilencvenes évek új tulajdonviszonyait és az uniós kilátásokat.

A kötetet igen jól használható, a törzsszöveget tipográfiailag is ügyesen kiegészítő kronológia, valamint az ágazathoz köthető valamennyi miniszter rövid pályaképe, az agráriumot érintő fontosabb törvények és rendeletek tára, irodalomjegyzék és névmutató teszi teljessé. Bár nem olcsó kiadványról van szó, érdemes megvásárolni, hiszen ez könyv valóban időtálló, valószínűleg évtizedekig megkerülhetetlen szakmunka.

L. SIMON LÁSZLÓ

(Argumentum Kiadó – Magyar Mezőgazdasági Múzeum, Budapest, 2003, 4900 Ft)